

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
DAILĖS KATEDRA

SILVIJA MAZRIMIENĖ

Dailės magistrantūros (specializacija - dailė - tapyba) studentė

**TAPYBOS PAVEIKSLŲ CIKLAS
„SĄVARTYNAS“**

THE CYCLE OF PAINTING PICTURES „DUMP“

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas
prof. Ričardas Garbačiauskas
Darbo recenzentas
doc. Gražina Vingrienė

Šiauliai, 2012

Santrauka

Darbo tema: Tapybos paveikslų ciklas „Sąvartynas“.

Norai nuolat didėja. Žmonija juda į priekį. Kuo aukštesnis visuomenės pragyvenimo lygis, tuo daugiau buitinių atliekų. Jas tenka pašalinti drauge su milijonais tonų kitų susikaupusių, perdirbimui neparuoštų šiukšlių. Taip sąvartynai ir pilnėja.

Drobėse vaizduojamos atliekos, prieš užverčiat jas žemėmis. Tai yra šių dienų aktuali problema. Masinis žmonių vartojimas po savęs palieka neišnaudotas galimybes. Kūriniai orientuoti į ateitį, išsiskiria drąsiais sprendimais, yra originalūs, todėl skatina naujas ir aktualias mintis.

Ekologai ir žalieji jau senokai gąsdina žmoniją, kad Žemė vieną kartą „atsirūgs“ atliekomis darkančiomis gamtą, nuodijančiomis dirvožemį, upes ir jūras, tiesiai mums į veidą. Ir tada bus per vėlu atgailauti. Bet Žemė kantri. Kol kas ji kantriai saugo mūsų kūrybines atliekas.

Nagrinėjant ekologijos temą per pastaruosius metus buvo sukuti penki tapybos darbai. Jie pateikti aprašomojoje dalyje.

Pagrindiniai trys 150x190 dydžio paveikslai, įgyvendinti tapybos technika, svarbūs šiai dienai, skatinantys susimąstyti apie vartojimo įpročius bei harmonija su gamta.

Summary

The topic of the work: The painting series “Dump”.

The expectations are constantly changing. Mankind is developing. The higher the level of people's living is, the more household waste exists. It must be removed together with millions of tones of other waste, accumulated but not prepared for recycling. This is the reason of dumps' expanding.

Waste before the landfilling is depicted on the cloths and it represents the problem of nowadays. A lot of missed opportunities are left behind the massive human consumption. The works are focused on the future, they are unique to brave decisions, originality and they also encourage new and relevant ideas.

The ecologists and the Greens are always trying to frighten the humanity that one day the Earth will „belch“ that waste which deforms the nature, poisons the soil, the rivers and the seas. However then it will be too late to apologize. Fortunately, the Earth is patient and it is still saving our creative waste.

While examining the topic of ecology during the last five years, five painting works were designed. They are represented in the descriptive section.

The main three 150 x 190 size pictorial paintings are significant to these days as they encourage to think about the habits of consumption.

It is very important to remember the ancestry, their balance and harmony with nature.

Turinys

1. Įvadas	5
1.1. Temos istoriografija.....	5
1.2. Darbe nagrinėjama problema.....	8
1.3. Darbo aktualumas.....	8
1.4. Darbo objektas.....	8
1.5. Darbo tikslas.....	8
1.6. Uždaviniai.....	8
1.7. Hipotezė.....	9
1.8. Metodologija.....	9
1.9. Metodika.....	9
1.10. Strategija.....	9
1.11. Rezultatų naujumas.....	9
1.12. Teorinis ir praktinis darbo reikšmingumas.....	10
2. Magistro darbo teorinė dalis.....	11
2.1. Žmogus santykis su gamta.....	11
2.2. Aklas egoizmas.....	13
2.3. Vartotojiškoji visuomenė.....	14
2.4. Daiktai ir menas būtyje.....	17
2.5. Menininkai, darantys kūrybinę įtaką.....	18
3. Kūrybinės paieškos, santykis su objektu.....	22
3.1. Kūrybinių ieškojimų istoriografija.....	22
3.2. Kūrybinės raiškos procesas.....	29
Išvados.....	31
Literatūra.....	32
Priedai.....	33

1. Įvadas

1.1. Temos istoriografija

„Kas nėra verkęs – gamtoje skausmingai,
Tikrai, beviltiškai, tas iš tikrųjų dar nėra pajutęs
Jos motiniško alsavimo virš savo galvos
Ir jos glostančių rankų ant savo širdies.
Ant jos kelių, į jos žalią prijuostę įsikniaubiamo
Nepakeliamos vienatvės, nepelnytos nuoskaudos,
Skausmingo netekimo valandą, ir kiekvienam ji randa
Žodžių nuraminti, paguosti, sutvirtinti“.

Justinas Marcinkevičius

Poeto žodžiai leidžia suprasti, kad gamta yra brangiausias turtas.

„Gamta davė žmogui į rankas ginklą – intelekto moralinę jėgą, bet jis gali tą ginklą panaudoti ir piktam, todėl žmogus be dorovinių principų kartu tampa brutaliausia laukine būtybe, valdoma žemų lytinių bei skonio instinktų“. (Aristotelis, Išminties simfonija., 1990).

Bakalauro darbo tema: „Sąvartynas“ ieškojimams ir tyrimui šiai dienai labai aktuali. Šios temos pasirinkimą nulėmė tai jog labai pažeidžiama ekosistema. Atšyla klimatas, didėja oro tarša, vandens, dirvos užteršimas, mažėja miškų, kinta gamtinės zonos, kyla vandenyno lygis, nyksta augalų ir gyvūnų rūšys. Ir tai sąlygoja žmogaus veikla, dažnas, beprasmiškas, besaikis vartojimas.

Tūkstantmečius trunkanti žmonijos raida – tai skirtingų noro lygių vystymasis ir realizacija. Būtent norai ir būdai, kaip juos išpildyti, suradimas nusako civilizacijos ir viso, ką mes vadiname technologiniu ir moksliniu progresu.

Norai nuolat didėja. Žmonija juda į priekį. Kuo aukštesnis visuomenės pragyvenimo lygis, tuo daugiau buitinių atliekų. Jas tenka pašalinti drauge su milijonais tonų kitų susikaupusių, perdirbimui neparuoštų šiukšlių. Taip sąvartynai ir pilnėja.

Daugeliui vartotojų atliekos yra bendri maišai šiukšlių, kurios kasdien išmetamos į bendrą konteinerį. Iš ten atliekos gabenamos į sąvartynus, kur buldozeriais sulyginamos su žeme.

Darbe sąvartyną išnaudojau tiksliai, kaip vaizdinę medžiagą. Į suvežtų atliekų kalną žvelgiau pozityviai. Tuomet atsivėrė jutimai: suaktyvėjo uoslė, atsargumo jausmas (įklimpti). Apsipratus aplinkoje, atsiskleidė turtingas vaizdas, kuriame formų įvairovė bei spalvinė gama, nuteikė kūrybiškai. Nešvari aplinka skatino pirminių idėjų gimimui.

Ekspresyvūs, tapybos technika sukurti paveikslai suteikia galimybę pažvelgti iš arti į tai, ką dažnai gausiai vartodami nuvertiname, būtent į atliekas. Šiandien labai svarbu meno pagalba informuoti visuomenę apie civilizacijos daromą taršą aplinkai ir žmonijai.

Sąvartynas ir kompozicija atrodytų nesuderinami dalykai. Būtinai nusiteikimas ir atitinkamas požiūris. Tuomet atsiveria akys nenusakomiems vaizdams, kurių nepamatysi per televiziją ar šiuolaikinėse meno galerijose.

Sąvartyno vaizdavimas suteikė galimybes improvizuoti. Tai plati terpė idėjoms, spalvų paletei bei kūrybingumui realizuoti.

Tęsti sąvartyno temą magistro darbe paskatino tai, jog iškyla daug neatsakytų klausimų. Būtent kam savo gyvenime mes galime padaryti įtaką? Ar pakanka skirtos laisvės tam, kad keistume savo gyvenimą ir nebūtume abejingi? Kodėl žmogus natūraliu keliu, iš prigimties negauna šio supratimo? Nepaisant to, kad mūsų prigimties esmė yra tingumas ir sveikas egoizmas, noras maksimaliai gauti, minimaliai stengtis. Kodėl mes, kitaip nei gyvūnai, elgiamės neapgalvotai ir neefektyviai.

Koks jis - XXI a. žmogus? Ar technikos pakeistoje dirbtinėje aplinkoje gali subręsti kūrybingai mąstantis ir veikiantis žmogus?

Šiandien akivaizdu, jog modernus gyvenimo būdas yra žalingas gamtai, žalingas žmogui ir neužtikrina ilgalaikės ekonominės gerovės bei socialinio teisingumo. Mes nežinome, kaip auginamas ir gaminamas maistas, rūbai ir įvairūs daiktai, kaip ir iš ko statomas būstas, iš kur gauname energiją ir koks visa to poveikis aplinkai?

Žmonės yra atitrūkę nuo gamtos. Atsakingas vartojimas tampa svetimu reiškiniu. Reikia būti ypatingu, kad nepasiduotum vartojimo sūkuriui. Kažkam tai tikrai yra labai naudinga, kol dar yra neišnaudotų natūralių resursų besaikiam vartojimui skatinti. Į tai yra įtraukiamas ir menas, kuriam padedant atsiranda galimybė reklamuoti gausybę produktų.

„Dalyvavimas vartojimo procese reiškia eksperimentavimą su savimi (savo išvaizdos, kūno formų ar manierų keitimu), manipuliavimas daiktais (jų įsigijimas, pritaikymas, kūrimas ar išardymas), produktai (jų suvalgymas, patiekalų gaminimas). Vartojimas – tai tam tikros kasdienybės tvarkos siekimas (tai rutiniška, racionali, žmogaus interesais susaistyta veikla), be to, tai suteikia pasitenkinimo, malonumo. Įvairiose filosofinėse (etinėse) teorijose nuo seniausių laikų diskutuojama apie žmonių poreikių ribas, jų tenkinimo sąlygas. Visuomenės judėjimas link masinio vartojimo siejamas su kasdienio gyvenimo pertvarkymu, tam tikru eksperimentu. Gyvenimo būdas, stilius, tapatybės tipai“ (http://www.mokslas.net/psichologija/gyvenimo-budas-stilius-tapatybes-tipai).

„Menininko Jameso Hubbello manymu, meno žmonės yra tarsi oda neapdengti nervai ir į kolektyvines patologijas reaguoja daug jautriau ir intensyviau. Idealu, kai jie reaguoja į problemas ne tik sustiprindami jų aktualumą, bet ir atskleisdami sprendimo būdus. Socialiai atsakingo menininko misija, informuoti ir parodyti žmogaus, visuomenės, planetos skaudulius ir padėti juos gydyti.

Meniškos priemonės gali veiksmingai pažadinti miegančias sielas bei paskatinti inicijuoti teigiamus pokyčius. Juk tai, kas viduje, atsispindi išorėje. Vidinė nedarna sukūrė degraduojančią civilizaciją. Norint tikrai pakeisti ekonominę, ekologinę ir socialinę padėtį, pirmiausia reikia pagalvoti apie sielos harmoniją. Svarbu susimąstyti ir pradėti organizuotai veikti, kad atliekų susidarytų kuo mažiau“. Kleinaitė I. 2005 m. Atgimimas (<http://www.gyva.lt/articles/view/21>).

Mūsų prigimtis - kasdien kurti savo realybę. Spartus gyvenimo tempas nepaliekama laiko pamastyti apie kasdienėje veikloje daromus veiksmus, iš dalies yra žlugdomas ir kūrybingumas. Užuoat dainavę patys, mes klausomės įrašų, užuoat šokę patys, žiūrime, kaip šoka profesionalai, užuoat patys eksperimentavę virtuvėje, perkame pusiau sintetinius pusfabrikačius prekybos centruose ir šildome juos mikrobangų krosnelėse, užuoat reiškę savo mintis kurdami eilėraščių, dienoraštyje ar tapydami, mes leidžiame sau galvoti, kad tai - tik rinktinių menininkų teisė. Taip mes tampame abejingi, ieškome paprastesniu išeičių, kad nereiktų vargintis. Neatsakingas ir abejingas gyvenimo būdas, sėja nesveiką sėklą, kuri plinta visur ir sparčiai. Abejingumas artimui, nepagarba gamtai. Visą disbalansą iššaukia harmonijos stoka. Šiuolaikinis vartotojas yra užprogramuota mašina, kuri po savęs palieka kalną atliekų, kelia sąmyšį iš baimės atsilikti nuo mados.

„Algimantas Kuras prisimena Liudą Truikį, dažnai kalbantį, kad kiekvienas menininkas, gal pats to nesuprasdamas, tarnauja arba šviesioms, arba tamsioms jėgoms. Bet atskirti esą negalima. Ten kur yra harmonija – tai šviesiosios jėgos. O ten, kur nėra, - tai kaip jis sakydavo, - šunų muzika (chaosas tarnauja blogiui).“ (Andriuškevičius A. 1998, 72 lietuvių dailininkai – apie DAILE, Vilnius).

„Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas Algimantas Kuras chronologiškai priskirtinas Algimanto Švėgždos, Arvydo Šaltenio, Konstantino Dereškevičiaus kartai. Lietuvos meniniame gyvenime po J. Švažo, A. Stasiulevičiaus, S. Džiaukšto, romantizavusių vaizduojamą pasaulį, pridengusių svajingu šydu tapomus pramonės objektus, atėjusi karta į gyvenimą žvelgė gerokai niūriau. Tapytojai ėmė keisti vaizdavimo objektą, jį subanalindavo. A. Kuro drobėse pradėjo dominuoti ne statybos, o gelžgaliai, A. Švėgždos paveiksluose - ne pramonės gigantai, o plastmasiniai kibirai ir kartoninės dėžės. Kūriniuose, o ir pasaulėjautoje nebeliko pakylėtumo, būtino romantiškumo. Vietoj prabangių žemės kilmės dažų tonų ar sidabru spindinčių magistralių ateina niūroka spalvų gama. Drobėse ima figūruoti šiukšlynai, tepalas, benzinas, išmesti, neberekalingi daiktai.“ (Lietuvos Dailė XX a. Antrojoje pusėje, (<http://www./algimantas-kuras-7970.htm/lju> forma).

„Pasak Algimanto Kuro, erozijos pažeista technika teršia gamtą, bet kartu nyksta ir pati. Jos teritorijos užželia, bet laikui bėgant vėl gali atsigausti. Gamta ir objektai tyliai konfliktuoja vienas su kitu, o pergalė taip ir nepaskelbiama. A. Kuras gerokai pakreipė lietuvių tapybą modernumo link. Jis taip viską supaprastindavo, kad iš dažno paveikslo liko tik modernistinė pasaulio "schema": šviesesnė

bei tamsesnė juosta ir dar šis tas tarp jų.“ (Lietuvos Dailė XX a. Antrojoje pusėje ALGIMANTAS KURAS (1940) (<http://www./algimantas-kuras-7970.htm/1> jų forma).

„Populiarių muzikos festivalių „Bliuzo naktys“ ir „Roko naktys“ rengėjai užsimojo įrodyti, jog rokas ne tik nesuderinamas su šiukšlinimu, bet ir padeda išsaugoti aplinką. Muzikantai sukūrė grojančius šiukšlių konteinerius - tai unikalus projektas, skleisiantis žinias apie linksmą ir paprastą šiukšlių rūšiavimą bei atkreipiantis visuomenės dėmesį į didėjančius atliekų kiekius šalies sąvartynuose.

„Kuo skiriasi rokas nuo popso? O plastikas nuo stiklo? Šie klausimai susiję artimiau nei daugelis gali pamanyti. Juos vienija svarbi tema - gamtos išsaugojimas rūšiuojant šiukšles. Pasaulyje seniai susiformavusios tradicijos, kai roko festivaliai skiria dėmesį aplinkosaugai, bet Lietuvoje tokios tendencijos dar nėra. Šiuo projektu norime pabrėžti rūšiavimo svarbą ir tai padaryti linksmi, originaliai“, - sako festivalių „Bliuzo naktys“ ir „Roko naktys“ prodiuseris Algirdas Barniškis-Blėk“. („Rūšiuok linksmi“, 2011, (<http://www.rusiuoklinksmi.lt/lt/naujienos/startuoja-projektas-rusiuok-linksmi-.htm>).

„Mąstant apie meno kūrinio daiktiškumą, atsiveria tokie meninės kūrybos ir meno kūrinio aspektai, kurie tiek tradicinėje, tiek modernioje estetikoje ar meno filosofijoje vaidina atitinkamą vaidmenį. Meno kūrinio daiktiškumas atrodė kaip kažkas savaime suprantama net filosofams materialistams, taip pat ir marksistinės estetikos specialistams. Tuomet idealistinė estetika ir idealistinė meno filosofija į meno kūrinio daiktiškumą apskritai nekreipė dėmesio, absoliutiną „idealųjį“ meninės kūrybos pradą ir „dvasinį“ meno kūrinio turinį“. (Šliogeris A. Daiktas ir menas. 1988).

1.2. Darbe nagrinėjama problema – modernus gyvenimo būdas, neatsakingas vartojimas kenkia ne tik pačiam žmogui, bet ir trikdo gamtos pusiausvyrą. Tapybos darbai skirti atkreipti dėmesį į vartotojų daromą žalą aplinkai. Sąvartyno vaizdai skatins žiūrovą mąstyti, sukeliant naujų minčių ir asociacijų.

1.3. Darbo aktualumas – 150 x 190 dydžio drobėse vaizduojamos atliekos. Jos yra šių dienų aktuali problema. Masinis žmonių vartojimas po savęs palieka neišnaudotas galimybes. Kūriniai orientuoti į ateitį, išsiskiria drąsiais sprendimais, yra originalūs, todėl skatina naujas ir aktualias mintis.

1.4. Darbo objektas – tema „Sąvartynas“. Ant drobės, tapybos technika, sukurti darbai aktualūs šiai dienai, skatinantys susimąstyti apie vartojimo įpročius.

1.5. Darbo tikslas - remiantis sąvartynu, nešvaria, užteršta aplinka sukurti paveikslų ciklą. Vaizduojamojo meno pagalba maksimaliai priartinti galimybę pažvelgti iš arti į tai, kas dažnai aplaidžiai nuvertinama. Prisiminti mūsų protėvių pusiausvyrą ir harmoniją su gamta.

1.6. Uždaviniai:

1. Aptarti žmogaus santykį su gamta.
2. Išnagrinėti kas, ir kokiais būdais kelia chaosą?
3. Sukurti kūrinius, primenant jog laikas sustoti ir permąstyti šių dienų vertybes.

1.7. Hipotezė: pradėk nuo savęs. Ateities kartos taip pat seks išpuoselėtu pavyzdžiu.

1.8. Metodologija.

Tapybos darbai skirti atkreipti dėmesį į pilnėjančius sąvartynus. Pabuvimas tokioje vietoje kelia nerimą dėl užterštumo. Sąvartyno vaizdas įkvėpė kurti, parodyti nors dalį ten esančios būties, kuri susidarė kiekvieno iš mūsų indeliu.

Kiekvienas darbas pasakoja skirtingą istoriją. Pirmieji du darbai, tapyti susikaupus, giliai mąstant, tramdant energijos išsiveržimą.

Pirmasis darbas dvelkia šalčiu, antrasis šiek tiek žaismingesnis, o trečiasis - emociškai išsiveržia iš rėmų.

Magistro darbas „Sąvartynas“ išsivystė iš temos „Ekologija“. Šiam pasirinkimui įtaką darė noras keistis, mokytis tai daryti, informuoti aplinkinius.

1.9 Metodika: tiriamojo darbo dalyje naudojama literatūros ir informacijos šaltinių, analizavimo, interpretavimo metodika. Kūrybiniuose darbuose naudota tapyba ant drobės (aliejiniais dažais). Darbo priemonės: teptukai, volelis, kempinė, drobės skiautiniai.

1.10. Strategija

1. Temos bei koncepcijos suformulavimas.
2. Problemos formulavimas.
3. Darbo tikslų bei uždavinių nustatymai.
4. Mokslinės ir meninės informacijos šaltinių nagrinėjimas.
5. Kūrybinis procesas.
6. Teorinis rašto rengimas.
7. Galutinis darbo pristatymas.

1.11. Rezultatų naujumas

Ekologijos tema yra labai populiari, dažnai diskutuojama. Lietuvos tapytojai taip pat mėgsta šią aktualią temą. Ji yra plačiai išnagrinėta. Sukurta nemažai kūrybinių darbų. Nauja tai, kad anksčiau nebuvo eksponuojami, (tapybos technika) - sąvartyno vaizdai.

1.12. Teorinis ir praktinis darbo reikšmingumas

Daugelis žmonių šiandien gyvena „akcijomis“, „išpardavimais“, dažnai jų metu perkama net tai, ko objektyviai nereikia. Taip kiekvieną dieną išmetama gausybė šiukšlių. Lietuvoje į sąvartynus kasmet patenka apie 3 milijonus tonų įvairių atliekų. Dalis jų kenksmingos sveikatai ir teršia aplinką. Norint išsaugoti gamtą ir savo gerovę galima prie to prisidėti rūšiuojant atliekas.

Nutapyti sąvartyno vaizdai skatins žiūrovą mąstyti. Primins jog sąvartynų plotai yra riboti.

2. Magistro darbo teorinė dalis

2.1. Žmogus santykis su gamta

„Protingas yra tas, kuris pažįsta gamtos ir pasaulio tvarką, o išmintingas – kuris nori ir moko gyventi, kaip liepia gamta“. (Heraklitas, FILOSOFIJA. Žmogus klausianti būtybė, p. 45).

Tarp pirmapradžio sūkurio ir žmogaus stovi vadinamoji gamta, kaip pirmoji įsiforminusios, į šviesą ir apibrėžtumą iškilusios svetimybės apraiška < ... >.

„Žmogus statosi sieną, jį apsaugančią ne tik nuo chaoso, bet ir nuo antrosios svetimybės – gamtos. Toji žmogaus pastatyta siena yra kultūra. Ji suvokiama ir įvardijama kaip gamtos priešingybė arba kaip sužmogintoji gamta“. (FILOSOFIJA. Žmogus klausianti būtybė, p. 80).

Žmonijos raidos metu keitėsi žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos pobūdis, kito žmogaus poreikiai, vertybės.

„Žiloje senovėje tradicinių bendruomenių gyvenimo būdas leisdavo žmonėms daugiau laiko skirti menui, ne siauram jo vartojimui ar pasyviai stebėjimui, o tikram autentiškam meno kūrimui. Tai buvo prasminga kasdienybė. Kiekvienas bendruomenės narys ir dainuodavo, ir šokdavo, ir pasakodavo istorijas, ir kurdavo rankdarbius. Nors dabar tie rankdarbiai kai kam gali pasirodyti primityvūs, tačiau jų kūrimo procesas turtindavo kiekvieno žmogaus sielą. Nors, pažvelgęs atidžiau, negali neatkreipti dėmesio, kaip nykiai atrodo šiuolaikiniai sintetiniai ir vienspalviai drabužiai, palyginti su natūralaus pluošto išmoningu raštu išdailintais tradiciniais drabužiais“. Kleinaitė I. Atgimimas 2005, (<http://www.gyva.lt/articles/view/21>).

Kintanti kolektyvinė sąmonė, gyvenimo ir veiklos sąlygos lėmė ir lemia žmonių nuostatas, vertybių sistemą ir pasaulėžiūrą. Ankstyvaisiais žmonijos raidos etapais žmogus buvo neatskiriama gamtos dalis. Tapatino save su aplinka, nesijautė užimantis išskirtinę poziciją joje, nesijautė esąs svarbiausias. Žingsnis po žingsnio žmogus žengė gamtos pažinimo keliu, išmokdamas taikyti gamtos turtus savo reikmėms, taip sureikšmindamas savo galias ir sujaukdamas harmoniją.

Pastaruoju metu visuomenėje sprendžiami ekologinės krizės klausimai, tačiau pernelyg retai diskutuojama dėl dvasinės krizės. Šiuolaikinio žmogaus dvasinę situaciją atspindi postmoderni kultūra – etnis ir religinis reliatyvizmas sudaro neribotos pasirinkimo laisvės regimybes, kuri veda prie pavojingų ribų, kai jau išnyksta skirtumas tarp fikcijos ir realybės. (Armanavičiūtė V. 2004 Dvasinis ugdymas postmodernioje visuomenėje).

„Senovės mąstytojai, didieji XVI-XVII a. pedagogai (J.A. Komenskis, J. H. Pestalocis, F. A. V. Dystervėgas ir kt.) akcentavo gamtos mokslų reikšmę mokant ir auklėjant mokinius. Valdorfo asmenybės ugdymo sistema taip pat siekia stiprinti vaiko ryšį su gamtos pasauliu, išmokti vertinti gamtos dovanas ir suprasti joje vykstančius procesus. Gyvas, subtilus santykis su pasauliu, visapusiškas

žvilgsnis į žmogų kaip kūno – sielos – dvasios vienvę traktuojami kaip svarbios vaiko ir auklėjimo ištakos, siekiama tobulinti žmogaus esybę“. (Šteineris R. 2005, Gyvo mokymo ir auklėjimo ištakos). „Senovės lietuviai, kaip ir kitos senovės tautos, buvo gamtos ir jėgų garbintojai jų dievai ir deivės – Saulė, Perkūnas, Mėnulis, Aušrinė, Žemė ir kt. Šiais laikais žmonės labiau dievina pinigus ir valdžia. Ilgus tūkstantmečius ištrintą iš medžio ar išskeltą iš akmens ugnį žmonės laikė nepaprasta, šventa. Miškas senovės žmogui buvo paslaptingas gamtos kūrinys, kuriame gyveno įvairios dvasios, dievybės, demonai. O šiais laikais miškai yra kertami žmonių moderniam gyvenimui patobulinti. Senovėje žemdirbystė, bendruomeniškumas tarsi savaime ugdė patvarią dorovę, kurios taisyklės nebuvo patvirtintos įstatymais ar vyriausybių nutarimais. Pats žemdirbio darbas, jo santykiai su kitais, tiesioginis sąlytis su gamta reikalavo elgtis sąžiningai. Papročiai bei apeigos yra vieni aktyviausių žmonijos dvasinės kultūros kūrinių“. (Vėlius, 1983; Trinkūnas, 2000; Dundulienė, 2005). M. Gimbutienė (1985), išstudijavusi Europos neolito – senojo akmens amžiaus – civilizacijos kultūrą (kurią ji pavadino Senosios Europos civilizacija), tikėjo, kad jos siūloma senosios civilizacijos samprata padės šio laikotarpio žmonėms peržiūrėti savo įsitikinimus, vertybes ir naujai įvertinti ateities galimybes.

„Šiuolaikinė gamtos sąvoka susiformavo plėtojantis eksperimentinei gamtotyrai (XVIII a.), kurios plėtotei turėjo įtakos to laikotarpio filosofų, ypač I. Kanto mintys. Gamta suvokiama, kaip vientisa, vieninga gamtinė aplinka. Ne tik žmogus yra šios aplinkos dalis, bet ir pati gamta – žmogaus proto sukonstruota, sukurta gamta yra žmogaus mąstymo prielaidų ir galimybių dalis“. (Kardelis N. 2006, Ar žmogus yra gamtos dalis?).

„Mūsų protėviai jautė didelę meilę bei pagarbą žemei, auginančiai duoną, ir miškams, visokeriopai juos globojusiems. Jie atidžiai stebėjo gamtą, savo patirtį perduodavo iš kartos į kartą ir laikydavosi suvoktų gamtos dėsnių. Buvo formuojama pažiūrų, elgesio normų, taisyklių sistema, kurios paskirtis – reguliuoti žmogaus santykį su gamta ir kitu žmogumi. Žmonių bendruomenėje, gerbiančioje ir tausojančioje gamtą, aukščiausia vertybe laikyta dvasingumas ir dorovė“. (Kievišas J. Kondrataitė R. 2011, Dvasingumas žmogaus pasaulyje).

„Gamtos sąvoka labiau išryškina augimo kaip prigimties atskleidimo procesą. Lietuvių kalbos daiktavardis „gamta“ būdamas tos pat šaknies kaip veiksmažodis „gimti“, labiau kreipia dėmesį į prigimties turėjimo, gimimo faktą“. (Kardelis N. 2006, Ar žmogus yra gamtos dalis?).

Svarbų vaidmenį žmogaus ir gamtos sąveikos aiškinimui skyrė senovės mąstytojai, kurių idėjos išliko aktualios iki šių dienų. Jie bandė atsakyti į klausimus: kas yra pasaulis, žmogus, iš kur visa atsirado; ieškojo gėrio, tiesos, doros, išminties ir blogio šaltinių.

„Nuo antikos laikų pasaulio pažinimas siejamas su tiesos, gėrio, grožio vertybėmis, vadinamomis transcendentalijomis, įkūnijančiomis dvasinę žmogaus būtį“. (Kievišas J. Kondrataitė R. 2011, Dvasingumas žmogaus pasaulyje).

Gyventi harmonijoje su gamta, tai reiškia pripažinti, suvokti ir įsisąmoninti, kad pati gamta veda mus į dorą. Žmogus gali išmokti būti doras, tereikia tik žinoti, kad visa, kas gera ir teisinga yra tikra, vadinasi, suderinama su gamta, su jos egzistavimo logika. Priešingai – visa, kas bloga, nedora, neteisinga, netikra – su šia nuostata nesuderinama. Antikos laikų filosofų žmogaus ir gamtos sąveikos suvokimas aktualus ir XXI a. visuomenei.

„Visuomenei tobulėjant pagrindinis dėmesys pradedamas skirti jos istorijai, nutolstama nuo gamtos. Pavyzdžiui, A. Šliogeris šią situaciją aptaria nagrinėdamas Fridricho W. J. Schellingo (1775-1854), vokiečių klasikinės filosofijos atstovo, požiūrį į aplinką. Jis akcentuoja, kad F. W. J. Schellingo dievaitė vis dar buvo gamta, o ne toji buldozerinė, geležiniams mechanikos dėsniams pavaldi gamtos karikatūra, kurią entuziastingai tapė Spinoza, prancūzų materialistai ir matematinės – eksperimentinės gamtotyros fanatikai, ne toji, kuri labiau priminė fabriką, o ne žydinčią obelį, o toji, kur vis dar patekėdavo ir leisdavosi saulė, pražysdavo ir nuvysdavo gėlės, kur rytmečiais rasodavo žolynai, o upokšniuose žaidė upėtakiai. Gamta apibūdinama kaip gyva, stulbinančia spalvų, formų garsų, amžinos jaunystės gausa, lopšys, visų žmogiškųjų dalykų žemė ir dangus, dievų bei demonų prieglobstis ir namai. Štai tos regimos ir apčiuopiamos gamtos negalėjo užmiršti F. W. J. Schellingas, gamta, o ne istorija jam buvo tikroji žmogaus dvasios tėvynė. F. W. J. Schellingui rūpėjo ne gamtos užkariavimas ir techninis išprievartavimas, bet harmoninga žmogaus ir gamtos pusiausvyra. Kai žmogaus siela nepraranda gamtiškumo, o gamta pulsuoja sielos ritmu. Jis pasaulį traktuoja dvejopai, kaip gamtą ir dvasią: gamta – matoma dvasia, o dvasia – nematoma gamta; gamta – realybė, o dvasia – idealybė“ (Šliogeris A. 1985, Žmogaus pasaulis ir egzistencinis mąstymas, Šliogeris A. 2006 Būtis ir pasaulis).

2.2. Aklas egoizmas

Mokslui pažengus į priekį žmogui pavyko atskleisti vis daugiau gamtos paslapčių, pradėta intensyviai keisti gamtą. Industrijos plėtra, urbanizacijos procesas keičia mūsų planetą, keičiasi ir pats žmogus.

Pasak filosofijos mokslų daktaro Michaelio Laitmano, gamta pavaldi instinktui, o žmogus pavaldus nepasotinamam žvėreliui, savo įgimtam egoizmui. Baisiausia yra tai, kad jo neįmanoma pasotinti. XX amžius, primenantis naujo Babelio bokšto statybą. Istorija, iš kurios nepasimokyta. Prieš 5 tūstančius metų babiloniečiai norėjo patys savo rankomis pastatyti bokštą ligi dangaus, tapti visagaliai, valdyti gamtą, sukurti žemėje rojų ir laimingai gyventi. Jie pasiklioė savo rankų ir proto

jėga. Egoistai statė bokštą ligi dangaus ir šis entuziazmas juos vienijo iki tam tikro laiko. Viskas baigėsi griūtimi ir neapykanta. Žemę apėmė karai ir kančios. Žmogus ėmė nebesuprasti, ką kalba kitas. Egoizmo neįmanoma pripildyti ir būti laimingiems. Manome, kad mokslas padės įveikti ligas. Buvo viltasi, kad žmonių darbus atliks mašinos, žmogus daugiau skaitys, mąstys, ilsėsis, bus trumpesnė darbo savaitė, daugiau laiko skiriama šeimai. Tikėta, kad mokslinis, techninis progresas pakeis gyvenimą. Bet įvyko atvirkščiai. Žmogus pradėjo dirbti ne mažiau, o daug daugiau. Jis ėmė vergauti darbui, didelėms įmonėms, savo verslui, pinigams, valdžiai, šlovei, moksliniams laipsniams. Ligų nesumažėjo, o gerokai padaugėjo. Planetos ekologija taip radikaliai pasikeitė, kad palaiptiui naikina mus visus. Žmogui neliko laiko šeimai ir šeima ėmė irti.

XX a. antroje pusėje pasaulio visuomenė pripažino, kad žmogaus ir gamtos sąveika pasiekė pavojingą žmogaus egzistencijai ribą. Dėl ūkinės veiklos, neapgalvotų, nemokšiškų mokslų laimėjimų taikymo praktikoje, beatodairiško vartojimo iškilo pavojus gamtai ir pačiam žmogui. Jau L. Seneka 95 – ajame laiške Liucijui yra rašęs, kad nuo to laiko, kai pasirodė mokslininkai, dorybingi žmonės ėmė nykti (Seneka, 1986). Mokslininkams verčiamą kaltę pakartojo kiti filosofai ir mąstytojai: M. De. Montaigne, J. J. Rousseau, A. Šveiceris ir daugelis kitų, nuoširdžiai susirūpinusių dėl kultūros ir civilizacijos likimo.

„XX a. žmogus pasiskelbia esąs gamtos vadovas, galintis kaip panorėjęs keisti gamtą. Pastebėję šio globalinio pobūdžio įtampą kai kurie mąstytojai Šveiceris A. Šopenhaueris A. ir kiti) ėmė kalbėti apie atsiradusį prieštaravimą tarp civilizacijos ir kultūros, apskritai – apie išsigimstančią kultūrą. Yra teigiančių, kad prasidėjo kova tarp gėrio, grožio ir griovimo, neapykantos kultūrų (Šveiceris 1989; Kalendra, 2002).

XX a. viduryje mokslininkai, susirūpinę žmonijos išlikimu, susibūrė į Romos klubą. Lozanoje (Šveicarija) buvo įkurta Pasaulio laboratorija. Ištyrę susidariusią situaciją, mokslininkai paskelbė katastrofų, galinčių grėsti žmonijai priežastis. Nustatyta, kad viena svarbiausių priežasčių – neteisingas mokslo laimėjimų taikymas. Neišmintingumas + Mokslas = Globalinė katastrofa. Per žmogaus sąveiką su gamta formuojamos jo vertybinės nuostatos, aplinkosauginė kultūra, ugdomas dvasingumas.

2.3. Vartotojiškoji visuomenė

Tam tikras visuomenės raidos, ypač jos materialinės kultūros lygis rodo, kaip žmonės yra supratę gamtos jėgas ir savo poreikiams panaudoję jos turtus.

„Požiūrį į individą ir visuomenę formavo nelygybės principas, kuris, anot Aristotelio, atitiko kosminę pasaulio sandarą: „Juk valdyti ir būti valdomam yra ne tik neišvengiama, bet ir naudinga, ir kai kurie dalykai skiriasi tiesiog nuo gimimo – vieni linksta valdyti – kiti būti valdomi“.(Dinzeltbacher P. Europos mentaliteto istorija. Vilnius: Aidai, 1998, p. 1).

Vartotojiškos visuomenės raida ilgą laiką rėmėsi nuostata, kad auganti ekonomika ir didėjanti gamyba, gausėjanti prekių įvairovė yra pagrindinė vertybė ir visuomenės gerovės pagrindas. Žmogaus ir gamtos santykis pakito ir įgijo vartotojišką pobūdį. Gyvenimo kokybė siejama su daiktų, prekių gausa, materialinės vertybės užgožia dvasines vertybes.

„Vartotojiškos visuomenės akimis miškas pradėtas vertinti kaip medienos ištekliai, gamtos turtai – naudingosios iškasenos. Visa tai atitolina žmogų nuo gamtos ir dvasinių, etninių vertybių ir kreipia jį link naudos principo, į vartojimo suabsoliutinimą. Šiuolaikinis žmogus prilyginamas būtybei su inžinieriaus smegenimis ir blakės sąžine. Sukūrėme sergantį pasaulį, ar sugebėsime jį išgydyti“.(Ruwart M. 1994, Gydykime sergantį pasaulį).

Sparčiai augant miestams, plėtojantis pramonei žmogaus gyvenamoji aplinka taip pasikeičia, kad tampa kenksminga sveikatai. Žmogui tostant nuo gamtos vis dažniau pasireiškia jo fizinės ir dvasinės sveikatos problemos. Pasaulinė sveikatos organizacija, nagrinėdama aplinkos poveikį žmonių sveikatai, išskiria svarbiausias penkias kenksmingų veiksnių grupes (biologines, cheminiai, fizikiniai, socialiniai, psichologiniai) ir akcentuoja cheminių veiksnių pavojų.

Virdžinijos valstijos ekonomistas Rickas Nevinas paskelbė visuomenei apie ryšį tarp didėjančio nusikalstamumo ir apsinuodijimo švinu (Environmental Research Journal, 2000, p. 1-22).

Kadangi švinas iš organizmo nepašalinamas, nuolat didėjantis jo kiekis smegenyse sukelia neurologinius efektus, pav., žemėjantį intelekto koeficientą (IQ), mokymosi sunkumus, padidėjusį agresyvumą ir vėlesnius elgesio sutrikimus.

„Darnaus vystymosi prioritetą turi būti žmogus, jo sveikata, produktyvus gyvenimas harmonijoje su gamta. Mokslo laimėjimai neturi kenkti aplinkai ir žmogui: Išmintingumas + Mokslas = Žmogaus ir aplinkos išgelbėjimas. Todėl visuomenės darnus vystymasis siekia kiekvieno visuomenės nario sąmoningo siekio keisti gyvenimo būdą, pasirinkti aplinkai palankią veiklą, ugdyti dvasingumą“.(Kievišas J. Kondrataitė R. 2011, Dvasingumas žmogaus pasaulyje).

„Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo 2007-2015 m. programa“, akcentuoja aplinkosauginių nuostatų formavimą, išsilavinusios ir dvasingos asmenybės ugdymą. Nepakeičiama aplinkos kokybės gerinimo priemonė yra želdynai, kurie reikšmingi ir žmogaus dvasingumo ugdymui. Gamta, jos gėrybės, grožis, gamtos ir kultūros paveldas yra visos žmonijos turtas priklausantis ne tik šiuolaikinei visuomenei, bet ir būsimoms kartoms, todėl būtina juos tausoti ir išsaugoti ateities žmonėms.

„Būties svaigulys, grynosios vidujybės sąlytyje su daiktu ir žmogumi daiktu, skatinantis spoksančiai ryjantį brutalumą. Apsvaigusi pasaulio žmogaus sąmonė kybanti „tarp“, nesvarumo būsenoje, atramos ieško daiktiškume, tačiau tokia, kuris paženklinas tarsi būties stigma. Būties daiktiškosios kokybės stoka pažadina godulį kiekybei, kuri įgyvendinama instrumentiškai transcendojant, spoksanč ir ryjant“ (Šliogeris A. Būties ir pasaulis, p. 320).

Žmonėms daiktų įsigijimas daro įtaką laimės faktoriui. Laimė ir vartojimas iš esmės yra susiję. Materialių daiktų įsigijimas yra tapęs kasdienio gyvenimo dalimi, t.y., kada žmonės apsipirkinėja, jie pasijaučia laimingi, ir liūdi, kai to nedaro. Daugeliui tai apsauga nuo žiaurios realybės ir kasdienio streso.

Su įvairių gėrybių ir paslaugų vartojimo suklestėjimu, padedančiu kurti „išvaizdos valdomą visuomenę“, susijęs narcisizmo reiškinių išsiplėtojimas, t. y. estetiškumo, patrauklumo, asmeninio populiarumo siekimas. Nuolatinės asmens tapatumo paieškos, nesiliaujantis vaikymasis vis naujo „kas aš esu“, kūno, kaip juslinio pasitenkinimo įrankio, supratimas, narciziškas pasinėrimas į save ir nesibaigiantis rūpinimasis savimi, anot R. Sennett'o, yra būdingas modernaus gyvenimo bruožas. Viešosios erdvės „mirtis“ kraštutiniu atveju nukreipia žmonių dėmesį į asmeninį gyvenimą, norą ieškoti pasitenkinimo, socialiniai saitai ir įsipareigojimai vis labiau netenka reikšmės. Ch. Lasch'as narciziškumo kultūros suklestėjimą sieja su istorijos tęstinumo praradimu, individo priklausomybe nuo nuolatinio žavėjimosi ir pritarimo dozės, emocinio pasitenkinimo ir saugumo be įsipareigojimo siekimu.

Dar daugiau, iš kartos į kartą nuolat stiprėjo natūralus egoistinis žmogaus polinkis mėgautis artimo sąskaita. Šiandien žmonės visomis jėgomis, kokių nebūta anksčiau, mėgina pasipelnyti iš svetimų nelaimių. Nepakantumas, žmonių susvetimėjimas, neapykanta pasiekė gąsdinančią mastą ir kyla abejonių dėl tolesnio žmonijos vystymosi.

Tyrinėdami gamtą matome, kad visų organizmų gyvybinės veiklos principas iš esmės skiriasi nuo egoistinio žmogaus elgesio. Gamtoje vyrauja altruistiniai dėsniai, rūpinimasis savo artimu. Gyvo kūno ląstelės susivienija dėl bendrų interesų viską atiduodamos viena kitai. Kiekviena ląstelė gauna tik tai, kas būtina jai egzistuoti, ir visomis jėgomis rūpinasi bendra gerove. Visuose gamtos lygmenyse individas, būdamas visumos dalis, veikia bendram labui ir tuo jis yra tobulas.

„Žymaus šiuolaikinio sociologo Anthony'o Giddenso teigimu, suprekinimas vartojimo kontekste išvaizdą paverčia svarbiausiu vertės kriterijumi, o saviugdą pirmiausia traktuoja kaip savęs pateikimą, narciziški bruožai turbūt stiprės. Tačiau patologinių aspektų turi ir individualizacija. Savęs ugdymas apskritai priklauso nuo to, kaip išmokstama tinkamai reaguoti į kitus asmenis; individas, kuris turi būti „kitoks“ negu visi kiti, neturi galimybės refleksyviai ugdyti aiškaus Aš tapatumo. Išpūstas individualumas turi bendra su didybės sampratomis. Individas nesugeba surasti pakankamai

„blaivaus“ Aš tapatumo, kad savo socialinėje aplinkoje patenkintų kitų lūkesčius“. (Gyvenimo būdas, stilius, tapatybės tipai, (<http://www.mokslas.net/psichologija/gyvenimo-budas-stilius-tapatybes-tipai>)). „Žmonijos raida technologinės civilizacijos keliu dar labiau atitolino žmogų nuo jo holografinio suvokimo pagrindų“. (Šerpetis K. Filosofiniai pasaulėžiūros pagrindai. Šiauliai: ŠPI, 1996, p. 80).

2.4. Daiktai ir menas būtyje

„Filosofas Karlas Markas yra pasakęs, kad žmogus yra kūniška, gamtos jėgas turinti, gyva, tikra, jungianti, daiktiškoji būtybė. Reiškia, jog jis savo esmės, savo gyvenimo išreiškimui turi tikrus, juntamus objektus. Būti daiktišku, natūraliu, juntamu yra tas pat, kas turėti už savęs daiktą, gamtą, jutimą arba būti pačiam daiktu, gamta, jutimu“. (Šliogeris A. 1988 Daiktas ir menas).

„Pažindami daikto esmę, susipažįstame su jo egzistencija, todėl tas tariamas artumas, kurį duoda pažinimas, daikto niekada nepriartina prie egzistencijos ir neįveikia susvetimėjimo tarp mirtingojo ir pasaulio su jo pseudodaiktais. Priešingai, kuo daugiau pažinimo, kuo didesnis esmės masyvas, tuo silpnesnis daikto būties balsas, tuo svetimesnė visa daiktiškoji aplinka, kurioje skleidžiasi mirtingojo būtis“. (Šliogeris A., 1990, Būtis ir pasaulis p, 31).

Daikto forma yra iškalbingiausia kompozicijos dalis. Todėl visais laikais įvairūs menininkai ir filosofai skyrė formai daugiausia dėmesio. Platonas ir Aristotelis ją siejo su daikto esme, suvokiama protu. Imanuelis Kantas, priešingai, formai priskyrė gnoseologinę (pažintinė – pasaulio pažinimas per kalbą) reikšmę, neatskleisdamas daiktų esmės. Šiaip ar taip forma atspindi kūrėjo individualybę, sugebėjimą jausti ir mąstyti. (<http://www.fructusartis.lt/contents/coid,3273/FORMA-IR-JOS-TEKTONIKA>).

„Ne mąstymas, ne įrankių gamyba, ne protas ir socialumas žmogų pirmiausia skiria nuo gyvulio. Visi tie žmogaus atributai vienaip ar kitaip gali būti susieti su natūra. Iš kitų esinių žmogus išsiskiria tuo, kad jis yra vienintelė būtybė, galinti atsiverti būčiai, vienintelė būtybė, kurios esmė yra daiktiškumas, gebėjimas daiktą kaip in-dividuum išskirti iš visumos, tai yra, atsiverti daiktui žmogui-daiktui kaip būties fenomenui“. (Šliogeris A. (1990) Būtis ir pasaulis., p, 54).

„Žmonijos raida technologinės civilizacijos keliu dar labiau atitolino žmogų nuo jo holografinio suvokimo pagrindų. Šerpetis K. Filosofiniai pasaulėžiūros pagrindai“. (Šiauliai: ŠPI, 1996, p. 80).

2.5. Menininkai, darantys kūrybinę įtaką

1 pav. R. Bartkevičius. Autoportretas su rėmu. 2001 m.

Iš prigimties nemėgstu monotonijos. Savaime susiklostė aplinkybės pasirinkti ekspresyvią tapymo manierą. Sąvartyno motyvų vaizdavimas pakankamai ekspresyvus ir pavaldus mano prigimčiai. Nors dar lydi susikaustymas ir baimė, tačiau tai, manau, laikina ir laikui bėgant išblės. Dailininkas, valdantis šviesių, grynų spalvų, spontanišką ekspresyvų potėpį, yra ekspresionistas ne tik siela (spalvomis), bet ir kūnu, tapymo maniera, pasižymintis individualia dramatiškumo, absurdo, optimizmo ir nihilizmo pajauta, kurio figūrinėse ir abstrakčiose kompozicijose pirmenybė buvo bei yra teikiama paviršiui.

Menotyrininkas Alfonsas Andriuškevičius yra pastebėjęs jog R. Bartkevičius tapo ne tik „iš rankos“, bet visu kūnu, šimtaprocentiniu judesiu, todėl jo darbai pulsuoja dinamiška gyvenimo traktuote. Jo kūrinuose didžiulės svarbos įgauna linijiškas pradai; tapytojas savo herojus dažnai pažymi itin energingais, tačiau lakoniškais linijų deriniais. Ričardo Bartkevičiaus kūriniai byloja, kad tapytojas yra tikras daiktiškojo pasaulio "dainius". Daiktai šiam menininkui tampa ne tik specifinių tapybinių uždavinių sprendimo lauku, bet ir skepticizmo ar "rimtų", egzistencinių klausimų išraiška.

Komponavimo, tapybos priemonėmis tapytojas priverčia banalius ir "svarbius" daiktus energingai judėti, pulsuoti, džiaugtis, nerimti.

Dailininko tapybos siužetai paprasti ir mįslingi, netikėti ir arogantiški, keisti ir daugiaprasmiški. Tai savotiškos regimojo ir vidaus, išgyvenimų ir nuojautų pasaulio užuominos. Jį valdo daugybė impulsų ir dailininko intelekto polinkis į abstrakciją, paveikslo vidinės tvarkos ir harmoningumo jausmas. Jo tapybos darbams būdingas įdomus, netikėtas užpildytos ir neužpildytos erdvės derinys, raiškus spalvinis dėmių išdėstymas, mokėjimas supjudyti kontrastingas spalvas taip, kad atsivertų jų apnuogintas gylis ir jėga, nepakartojama spalvų energetika. Tačiau užuominos nelygios užuominoms. Kai kurios iš jų atveria sudėtingą dailininko vidaus pasaulį, kuriam būdinga ne tik ironija ir šelmystė, bet ir vienišumo bei dramų nuojauta.

Pasak R. Bartkevičiaus meno kūrinys egzistuoja įvairiose lygiuose. Tie lygiai ne visiems yra prieinami. Jie atsiskleidžia priklausomai nuo žiūrovo galimybių. Vieni perskaito tik paveikslo pavadinimą, kiti mato paveikslo paviršių arba šiek tiek giliau, ir tik ne daugelis pajėgia skverbti vis gilyn ir gilyn, artėti prie esmės, prie kažko be galo svarbaus ir nepasiekiamo...

„Kūrėjas moko atsipalaiduoti, sąmoningai nesiekiant metamorfozių. Spalvos, forma, linijos juda, transformuojasi, keičia padėtį, sukurdamos vis kitą plastinę situaciją, struktūrą. Dailininkas darbuose vaizduoja, žmogaus santykį su aplinka, visuomene, taip pat šiai dienai aktualias egzistencines problemas. Balansuoja tarp abstraktaus ir realaus. Tarp dar suvokiamų ženklų ir tiesiog nevaldomų emocijų protrūkių“. (Lietuvių dailininkai – apie dailę. Vilnius 1998, p. 45).

Ramūnas Čeponis. TARP 1, 2010

2 pav.

„Tapytojo, grafiko Ramūno Čeponio kūryba man daro įtaką jautrumu. Kūrėjas pasakoja, jog skaidrios tylos įtampoje skleidžiasi naujos erdvės. Ten gimsta jau gimusios formos, ten randasi jau esančios spalvos. Atsiverdama paslaptis veda ir traukia gilyn. Kiekvienas daiktas traukia savo vaizdu,

vidine forma, tiesa, verte. Tai sunkiai įskaitoma kalba. Kontempliatyvi kūryba leidžia priartėti prie neregimojo pasaulio, prie amžinųjų vertybių ir sužinoti, kad jos yra“.(Lietuvos dailininkai – apie dailę. Vilnius 1998, p. 64).

Vizualus tikrovės abstrahavimas – kūrybos procesas, kuriam reikia ypatingos vidinės koncentracijos ir intelekto pastangų. Tarp nuosekliųjų mūsų abstrakcionizmo puoselėtojų išsiskiria Ramūnas Čeponis. Jo darbai inspiruoti stiprių tikinčiojo išgyvenimų, kupini vidinių atsivėrimų ir amžinybės pojūčio. Kontempliacijos energija, ypatingas susikaupimas atsispindi tiek autoriaus didžiulio formato darbuose. Stebėti, suvokti ir tapyti daiktus – tai būdas prisiliesti prie Dievo. Ši nuostata gyva visoje Čeponio kūryboje. Ieškant paralelių tarp Ramūno Čeponio paveikslų ir lietuvių abstrakčiosios tapybos, galima rasti sąsajas su Eugenijaus Antano Cukermano, Rūtos Katiliūtės ir Kazimieros Zimblytės (1933–1999) abstrakcijomis. Cukermano ir Čeponio kūrybai būdingas ilgas intelektualinis meditacinis procesas, minties kelionė link paveikslo turinio bei formos išgryninimo, religinės aspiracijos, pagaliau, dėmesys kūrinio faktūrai, prasminiam jo sluoksniavimui. Kaip ir Katiliūtei, Čeponiui svarbus emocinis žmogaus ir gamtos ryšys, tikrovės būsenų išgyvenimai, subtilus tonų niuansavimas. Su K. Zimblytės kūryba sietų minimalistinės plastikos raiška, aiškus ritminis kompozicijos pamatas.

Dominuojančios krikščioniškosios tematikos, monumentalios dažų masės statikos ir faktūros požiūriu Ramūno Čeponio tapyba yra artima Georges'o Ruoault (1871–1958) ekspresyviems kūriniams. Akivaizdu, kad lietuvių menininko darbai yra paveikti ir abstrakčiojo ekspresionizmo. Juose aptinkamas ir Marko Rothko (1903–1970) dėmių sakralumas, ir Barnetto Newmano (1905–1970) „žaibo“ vertikalių, Franzo Kline'o (1910–1962) gesto tapybos, ir Pierre'o Soulages'o apibendrintų formų slinkties pėdsakai. Neatsitiktinai Ramūno Čeponio kūryboje labai svarbus yra darbų ryšys su aplinka, kūrinio ir jo eksponavimo erdvės organiškumas.

3 pav. Algimantas Kuras. „Gamta ir technika“. II. 1974

„Algimantas Kuras savo paveiksluose tyrinėja žmogaus aplinkos ir peizažo santykį, o tiksliau, žmogaus intervenciją į peizažą. Pievose ir dirvonuose jis pristato iškлерusių, aprūdijusių, laiko ir juos vartojusių žmonių deformuotų agregatų. Prietemoje šie daiktai vaiduokliškaі transformuojasi, įgyja jiems nebūdingų bruožų. Jie nepatrauklūs ir nereikalingi, niūriai kiūkso peizaže, suteikdami autsaiderio vaidmenį ir jam, priglaudžiančiam, išmestus objektus. Tačiau šiame bjaurume Kuras įžvelgia ir grožį. Jo drobių koloritas ypač subtilus ir išsiskiriantis. Kontrastuodamas su opiomis temomis, rafinuotas koloritas sukuria specifinę įtampą. Dailininkas kursto ginčą dėl bjaurumo ir grožio, naudos ir griovimo. Laikydamasis ekspresyvos koloristinės tapybos principų, menininkas kuria atpažįstamą, tačiau transformuotą pasaulį. "Maldžio" galerijoje surengta paroda "Daiktiškasis laikinumas. Situacijos", už kurią autoriui ir suteikta Nacionalinė premija, puikiai atspindėjo tiek jo menines nuostatas, tiek kūrybos raidą, tiek ir tai, ką kiekvienu kūriniumi jis mums sako: tai, kas vyksta, yra tik gūdi egzistencija.

Algimantui Kurui patinka šiukšlynai, sutrūniję daiktai, sulūžę traktoriai, visas tas daiktiškasis laikinumas. Kiekviena nauja mašina kada nors surūdys arba atsitrenks į stulpą ir gali tapti jo paveikslo objektu. Nauji daiktai dailininkui neįdomūs. Kur kas įdomesni sugadinti, sulaužyti, niekam nereikalingi“. <http://www.algimantas-kuras-7970.htm/1> jų forma.

3. Kūrybinės paieškos, santykis su objektu

3.1 Kūrybinių ieškojimų istoriografija

Visi žanrai geri, išskyrus nuobodų.

Volteras.

Aš nematau, kad kas nors gali žmones ko nors išmokyti. Negalima pripilti žinių į tuščią ąsotį. Tačiau žmonės gali daug ko išmokyti patys. J. Adolphsenas.

Kūrybinės paieškos kelias buvo įdomus ir tuo pačiu sudėtingas. Kas šiai dienai svarbu ir aktualu? Ką būtų galima nagrinėti, pateikti naujai su socialiniais aspektais. Pirmieji žingsniai buvo domėjimasis ekologija, žmogaus veiklos padariniais, gamtai daroma nepataisoma žala. Kuo daugiau siūloma vartotojui prekių tuo sąvartyno tema tampa vis aktualesnė. Buityje susiduriant su gausa atliekų: jų talpinimas į maišus, prieš tai kruopščiai sulamdžius, sukarpius ar sulanksčius. Kiekvienas atliekamas daiktas pakeičia pirminę formą. Sudėjus į bendrą maišą įvairias atliekas jos prarandą galimybę būti išrūšiuotos virsti antrinėmis žaliavomis.

Meniniams siekiams įgyvendinti kelionės tikslas - sąvartynas.

Didelis plotas žemės užverstas šiukšlėmis. Tai įvairių dydžių, formų, persipynimų, ryškių ar blankių spalvų visuma, kuri intrigavo eiti pirmyn.

Vaikstant tokioje vietoje, galvojama, jog ir tą ir aną buvo galima surūšiuoti, panaudoti antram gyvenimui, taupant gamtos išteklius ir mažinant sąvartyno mastus.

Žmogus labai seniai išvelgė gamtos formų proporcingumą, be abejonės tai išvelgiau ir savo kūrybos kelyje. Pasirinkau ekspresyvią tapybos raišką. Kūrybos pasaulyje yra begalės formų. Kūrėjo talento teisė jas pasirinkti vadovaujantis kokiais nors kriterijais. Mano apsisprendimą lėmė ekologijos svarba kiekvieno žmogaus kasdienybėje. Rinkausi ne patį lengviausią kelią praktiniam darbui įgyvendinti. Vienas iš siekių per formą, dydį išbandyti jėgas spalvų pasaulyje. Formą suvokiu plačiąja prasme, matau kad ji, iš vienos pusės, yra nuolatinio tyrimo, ieškojimų, vystymosi objektas, iš kitos priklausomai nuo sferos, forma yra svarbus ir materialaus ir dvasinio gyvenimo reiškinys.

„Pasak H. Reado, galima skirti tris sudėtinės kompozicijos elementų rūšis: formalieji dydžių ir proporcijų elementai, sukeltys emocinę reakciją. Emocinės – intelektinės išraiškos elementai, jungiami su formaliaisiais elementais. Intuityvaus, pašamoninio pobūdžio elementai. Kompozicijos sinonimu galima laikyti harmonizavimą (gr. harmonija – darna) tai turinio ir formos atitikimas, visumos ir atskirų jos dalių darna“. (Burneika B. (2002) Forma kompozicija dizainas, p. 23).

Sąvartyno tapymas tai tarsi meditacija. Įvairiausių jausmų persipynimas. Diena susideda iš įvairių darbų, poelgių, pamąstymų, švelnių jausmų, pykčio protrūkių. Visi jausmai yra geri atitinkamose

ribose. Žlugdantis gyvenimas yra abejingumas. Kiekvieną dieną žmogus valgo, geria – vien iš būtinausių kasdienai vartojamų maisto produktų, savaitei bėgant, susikaupia nemažas kiekis, pakuočių, kurias dažnas lietuvis sudeda į bendrą maišą, pasiteisindamas, jog maža virtuvė, nėra sąlygų: nuo šito ir prasideda abejingumas. Abejingumas pirmiausia neatsakingam vartojimui. Jei nėra sąlygų rūšiuoti, tuomet reikėtų pasistengti mažiau ir atsakingiau pirkti, ir kitą pamokyti. Mano nuomone, reikia apie tai garsiai kalbėti. Naivu, ir posakiai apie tai kalba, „Vienas lauke ne karys“, bet....

Labai sunku yra kalbėti, kada žmonės yra „įlindę“ į savo kiautus ir nenori apie tai klausytis bei kažką keisti. Jų siekis gyventi šia diena, be perspektyvos ar indėlio į harmonijos siekį su artimu bei gamta. Kartais atrodo, kol nepradės lyti akmenimis ar neliks gėlo vandens, mes nesusimąstysime apie abejingumo daromą žalą.

Savo tapybos darbais noriu akcentuoti apie tai, jog gyvenimas nėra nuobodus. Kūryba, įvairių formų interpretacijos, žaismingumas, siekiamybė. Pažvelgus į paveikslus atsiveria dinamiškumas, polėkis, susisukusios mįslės, gylyje slepiasi prasmė, kuri nėra taip paprastai randama ir pastebima. Tik jautrus žmogus, nesinešiojantis abejingumo širdyje, tai gali iššifruoti ir tai padėti padaryti artimam, kuris nori ir pasiruošęs išlysti iš savojo kiauto ir priimti realybę dabar, o ne kada nors ateityje.

Atliekų era

Maišeliams gaminti eikvojama nafta. Plastikinių šiukšlių pilna visų valstybių vandenyse – apsirikę dėl paskirties juos prariję gaisra vandens gyviai. Yra vietų Žemėje, kur plastikiniams maišams apskritai yra paskelbtas veto. Tokiu miestu tapo San Franciskas ir sutaupė 3 mln. litrus naftos per metus. Pradėjo naudoti plonus maišelius iš greitai yrančio bulvių bei kukurūzų krakmolo. Plastikiniai maišeliai uždrausti Bangladeše, nes užkemša drenažo vamzdžius, sukeldami potvynius.

Žurnalas „Reader's Digest“ atlikta apklausa parodė, kad europiečius labiausiai siutina žmonės bet kur mėtantys šiukšles. 86 procentai respondentų teigė - kad šiukšlės didžiausias kasdienybės dirgiklis.

Šiuo metu didžioji dalis pakuočių patenka į komunalines atliekas, jų gana sparčiai daugėja. Panaudotos pakuotės surenkamos kartu su kitomis potencialiomis antrinėmis žaliavomis. Siekiant panaudoti kuo daugiau šių atliekų medžiaginių ir energetikos išteklių, jų tvarkymui ir apskaitai turėtų būti skiriama kur kas daugiau dėmesio. Pakuočių atliekų surinkimas ir pirminis rūšiavimas daugiausia priklauso nuo visuomenės narių geranoriškumo ir sąmoningumo (todėl čia ypač svarbus visuomenės švietimas).

„Pasirenkant pakuotes naujiems gaminiams, labai svarbu atlikti jų būvio ciklo analizę ir teikti pirmenybę darančioms mažiausią žalą aplinkai. Daugelyje Europos valstybių pakuotes priimta

ženklinti tarptautines nuostatas atitinkančiu specialiu ekologiniu ženklu“. Atliekų tvarkymo principai 2007. (<http://ekoblogas.wordpress.com/2007/03/03/atlieku-tvarkymo-principai/>).

4 pav. Sunkios mintys, 2011 m., aliejus kartonas, 90x122

Plastinės formos samprata istoriškai nėra pastovi. Ji evoliucionuoja, keičiasi kartu su gyvenimu. Gamtoje atliekų nėra, tai - žmonijos kūrinys. Natūralioje aplinkoje visos atliekos dar kartą panaudojamos susiskaido į mažiausias dalis. Būtų idealu, jog žmonių civilizacijoje neliktų atliekų sąvokos. Yra daiktų, kuriuos nežymiai pakeitus galima sukurti kitos funkcijos daiktus, turinčius

aukštesnę pridėtinę vertę. Toks principas mokliškai vadinamas "antriniu panaudojimu" ir yra vertingiau nei perdirbimas.

5 pav. Norėti-turėti-išmesti, 2011 m., aliejus drobė 70x90

Atliekų kiekis sąvartynuose grėsmingai didėja. Todėl labai svarbu atliekas rūšiuoti ir tai daryti geriausia ten, kur atliekos susidaro – namuose. Tai labai paprasta, tereikia įvairias atliekas išskirstyti į atitinkamus konteinerius.

6 pav. Dugnas, 2011 m., aliejus drobė, 100x120

Maždaug penktadalį šiukšlių – plastikinių atliekų, pradedant baidarėmis, baigiant „Lego“ kaladėlėmis, pirkinių maišeliais – sudaro iš laivų ir naftos platformų išmestos atliekos. Visa kita į vandenyną patenka iš sausumos.

Paprastai į žiedinių srovių vandenynų regionus patekusias šiukšles suskaidydavo mikroorganizmai. Tačiau šiuolaikinis plastikas toks ilgaamžis, kad šiauriniame Ramiojo vandenyno sąvartyne aptinkami pusės amžiaus senumo daiktai. „Visi iki vieno, net patys mažiausi per paskutiniuosius 50 metų pagaminto plastiko gabalėliai, patekę į vandenyną, iki šiol jame kažkur plūduriuoja“, - aiškina „Research Triangle Institute“ (JAV) chemikas Tony Andrady.

(http://www.technologijos.lt/n/mokslas/gamta_ir_biologija/straipsnis?name=straipsnis-3572).

7 pav. Mirtis, 2011 m., aliejus drobè, 100x120

8 pav. Nepalanki aplinkybė, 2011 m., aliejus drobė, 100x120

„Jungtinių Tautų Aplinkosaugos programos duomenimis plastikinės atliekos kasmet pražudo daugiau nei milijoną jūros paukščių ir daugiau nei 100 tūkstančių jūros žinduolių. Nugaišusių jūros paukščių skrandžiuose biologai randa švirktų, žiebtuvėlių, dantų šepetėlių – visus šiuos daiktus paukščiai praryja palaikę juos maistu, rašo „The Independent“.

(http://www.technologijos.lt/n/mokslas/gamta_ir_biologija/straipsnis?name=straipsnis-3572).

3.2 Kūrybinės raiškos procesas

Pasitelkdama vaizdinę medžiagą, praktinius įgūdžius 150x190 dydžio drobėje piešiau formas. Pasirinkau daugiasluoksnią tapybą, siekdama pavaizduoti objektų minkštumą, plastiškumą, glamžumą.

Galutiniame rezultate siekis įgyvendinti dinamiškų, objektų visumą. Tapybos darbais pasakoti apie šių dienų skaudulius (išmestus daiktus), kurie buvo reikalingi ir turėjo galimybę būti perdirbti antram gyvenimui.

Tai pirminis švarus vaizdas, pasmerktas būti užverstas žemėmis. Paveikslą tapiau lydima vilties, jog mažės sąvartynų apimtys.

Pirmas darbas „Sąstingis“. Tikslas – perteikti šaltį, sustingimą, nejautrą.

9 pav. Sąstingis (eskizas)

Kuriant paveikslą, idėja buvo vaizduoti objektus, kurie būtų nenuobodūs, turinčius vidinės įtampos. Siekis vaizduoti ne tik daiktų išorę, ir tam tikrus vidinius požymius. Rezultatui pasiekti dėlioiant kompoziciją svarbią įtaką darė plastikinių maišelių ir kitų pakuočių masinis išvežimas į sąvartynus.

Antrasis darbas – „Laisvėjimas“. Atsiranda minkštumas, žaismingumas.

10 pav. Laisvėjimas (eskizas)

Trečiojo darbo įgyvendinimui susikaustymas ir baimė būtų kliūtis išreikšti polėkiui. Teptukas skriejo perteikdamas objektų sukimąsi, svyrimą, kritimą. Svarbūs plotai tarp objektų.

Kūrybinis darbas – „Išsiveržimas“, kurį galima traktuoti, kaip susikaupusių jausmų proveržį.

11 pav. Išsiveržimas (eskizas)

Išvados

Ekologai ir žalieji jau senokai gąsdina žmoniją, kad Žemė vieną kartą “atsirūgs“ atliekomis, darkančiomis gamtą, nuodijančiomis dirvožemį, upes ir jūras, tiesiai mums į veidą. Ir tada bus per vėlu atgailauti. Bet Žemė kantri. Kol kas ji kantriai saugo mūsų kūrybines atliekas.....

Tiesa ta, kad noro mėgautis neįmanoma patenkinti kuriam nors laikui. Kiekvienas mes įsitikinome tuo ne kartą, kai ne vienerius metus mus valdė vienas ar kitas siekis. Šiaip ar taip, per trumpą laiką malonumas išblėsta, užtenka tik gauti ko nori. Ir vėl užplūsta tuštuma, ir žmogus vėl vaikosi naujų tikslų vildamasis, kad jie numalšins jo troškulį.

Todėl šiandien turime sustoti, ištirti save, suprasti, kuo prieštaraujame gamtos dėsniams, ir rasti kelią į harmoningą egzistavimą. Viskas priklauso tik nuo mūsų įsisąmoninimo: juo geriau suprasime natūralius dėsningumus, tuo mažiau smūgių teks patirti ir tuo sparčiau tobulėsime.

Visi neigiami mūsų gyvenimo reiškiniai, ir individualūs, ir globaliniai, yra gamtos dėsnių nepaisymo pasekmė.

Žmogaus tikslas žemėje turėtų būti laimė. Laimingas gali būti tas, kuris nestokoja pragyvenimui būtinų gėrybių ir turi tiek proto, kad moka jų nepristigti, nesivaikydamas pragyvenimui nereikalingo turto. Tai suteikia dvasios, kuri yra laimės sąlyga. Ir jau tikrai nelaimingas yra tas, kuris ir turto turėdamas nesugeba džiaugtis gyvenimu.

Būtent vaizduojamasis menas atspindi visuomenės procesus, problemas, generuoja jas arba iškelia naujas.

Literatūros sąrašas

1. Armanavičiūtė V., (2004). Dvasinis ugdymas postmodernioje visuomenėje. *Acta Paedagogica Vilensia*, Nr. 13, p.1-9
2. Armanavičiūtė V., (2004). Jaunuolių dvasingumo šiuolaikinės kaitos tendencija *Acta Paedagogica Vilensia*, Nr. 17, p. 45-56.
3. Andriuškevičius A., (1998). 72 lietuvių dailininkai apie DAILE, Vilniaus dailės akademijos leidykla, p. 167.
4. Voronovas V., (1990). Išminties simfonija. p. 19.
5. Borusevičienė N., (2002). FILOSOFIJA žmogus klausianti būtybė, p. 45.
6. Černevičiūtė J., (2006) Vartojimas, tapatybė ir gyvenimo stilius *Filosofija. Sociologija*. Nr. p. 20–2
7. Dundulienė P., (2005). Lietuvių šventės. Tradicijos, papročiai, apeigos: Vilnius Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto leidykla.
8. Gyvenimo būdas, stilius, tapatybės tipai, [žiūrėta per internetą 2011-11-06]. Prieiga per internetą <<http://www.mokslas.net/psichologija/gyvenimo-budas-stilius-tapatybes-tipai>>.
9. Lietuvos Dailė XX a. Antroje pusėje, [žiūrėta per internetą 2011-12-22]. Prieiga per internetą <<http://www.algimantas-kuras-7970.htm/1> jų forma).
10. Kievišas J. Kondrataitė R., (2011). Dvasingumas žmogaus pasaulyje, Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, p. 249.
11. Kardelis N., (2006). Ar žmogus yra gamtos dalis? *Naujas židinys*, Nr. 3 p. 137-141.
12. Kleinaitė I., (2005). Atgimimas, [žiūrėta per internetą 2011-12-12]. Prieiga per internetą <<http://www.gyva.lt/articles/view/21>>
13. Ruwart M., (1994). Gydykime sergantį pasaulį. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
14. „Rūšiuok linksmi“, (2011) [žiūrėta per internetą 2011-12-01]. Prieiga per internetą <<http://www.rusiuoklinksmi.lt/lt/naujienos/startuoja-projektas-rusiuok-linksmi-.htm>>.
15. Šteineris R., (2005). Gyvo mokymo ir auklėjimo ištakos. Vilnius: Lietuvos Valdorfo pedagogikos centro leidybos grupė (Baltijos spaudos ir prekybos b-vės sp).
16. Šliogeris A. (1988) *Daiktas ir menas*. Vilnius. Mintis.
17. Šliogeris A., (1985). *Žmogaus pasaulis ir egzistencinis mąstymas*. Vilnius. Mintis.
18. Šliogeris A., (2006). *Būtis ir pasaulis*. Vilnius. Margi raštai.
19. A. Šliogeris A., (1990). *Būtis ir pasaulis, tyliojo gyvenimo fragmentai*, p. 320.
20. Trinkūnas J., (2000). *Baltų tikėjimas*. Vilnius: Diemedis.
21. Vėlius N., (1983). *Senovės baltų pasaulėžiūra: struktūros bruožai*. Vilnius: Mintis.

Mobili grojančių šiukšlių konteinerių platforma kelianti po Lietuvą.

„SASTINGIS“ 2011 m., aliejus drobė, 150x190

„LAISVĒJIMAS“ 2011 m., aliejus drobē, 150x190

„IŠSIVERŽIMAS“ 2012 m., aliejus drobė, 150x190